

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора наук з фізичного виховання та спорту,
професора, **Сороколіт Наталії Стефанівни**

на дисертацію **КАЧАНА Олексія Анатолійовича** на тему:

**«Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами
фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності»**,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 23 Соціальна робота

за спеціальністю 231 Соціальна робота

Актуальність теми дисертації. Реформування системи загальної середньої освіти в Україні відповідно до концепції Нової української школи (НУШ) актуалізує необхідність формування особистості, здатної до успішної соціальної взаємодії, відповідального прийняття рішень, співпраці, громадянської активності та здорового способу життя. Одним із ключових завдань сучасної школи є створення освітнього середовища, у якому поряд із набуттям предметних компетентностей забезпечується розвиток соціальних, громадянських інших ключових компетентностей учнів. Саме тому проблема соціалізації дітей шкільного віку набуває особливої актуальності.

Державний стандарт визначає компетентнісний підхід як основу організації освітнього процесу, акцентуючи увагу на формуванні в учнівства уміння працювати в команді, ефективно спілкуватися, конструктивно розв'язувати конфлікти, відповідально ставитися до власного здоров'я та взаємодіяти з іншими. Освітня галузь «Фізична культура» розглядається не лише як засіб розвитку фізичних якостей, а й як важливий інструмент виховання соціально активної та відповідальної особистості.

Особливе значення у реалізації зазначених завдань мають фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова діяльність, які створюють природні умови для розвитку комунікативних навичок, формування культури взаємодії, взаємодопомоги, толерантності, лідерства, відповідальності, дотримання

правил чесної гри та позитивного ставлення до здорового способу життя. Саме у процесі спільної рухової діяльності учнівства набуває практичного досвіду співпраці, прийняття спільних рішень, виконання різних соціальних ролей та конструктивної взаємодії з однолітками, що є важливими компонентами їх успішної соціалізації.

Водночас аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що попри значну кількість праць, присвячених фізичному вихованню та соціалізації дітей, недостатньо розробленими залишаються питання комплексного використання засобів фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності для цілеспрямованого формування соціальних компетентностей учнівства саме в умовах реалізації ідей НУШ.

Отже, актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового обґрунтування та практичного вдосконалення процесу соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності відповідно до компетентнісної парадигми НУШ, що сприятиме формуванню соціально компетентної, фізично активної, відповідальної та успішно інтегрованої в сучасне суспільство особистості.

Дисертацію виконано згідно з темою науково-дослідної роботи кафедри соціальної педагогіки ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка» в межах комплексної наукової теми: «Теоретико-методологічні основи організації соціально-педагогічної діяльності з різними категоріями клієнтів» (номер державної реєстрації 0110U000753) та науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики фізичного виховання: «Перспективні напрямки підвищення якості професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту» (державний реєстраційний номер 0117U005556).

Тему затверджено вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 4 від 28 листопада 2022 р.).

Оцінка обґрунтованості наукових результатів дисертації, їх достовірності та новизни. Робота складається з анотацій (українською та

англійською мовами), вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (244 найменувань, зокрема 47 іноземними мовами), 23 додатка на 69 сторінках. Загальний обсяг дисертації 340 сторінок, основний текст – 237 сторінках. Робота містить 27 таблиць, 49 рисунків.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертаційній роботі, загалом є достатньо обґрунтованими і логічно впливають із проведеного теоретичного та експериментального дослідження.

Дисертаційне дослідження характеризується чітко визначеним науковим апаратом: коректно сформульовано мету, об'єкт, предмет, гіпотезу та завдання дослідження, що забезпечує логічну побудову роботи й послідовність викладу матеріалу. Структура дисертації відповідає поставленій меті та забезпечує поступовий перехід від теоретичного аналізу проблеми до експериментальної перевірки запропонованих соціально-педагогічних умов.

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується комплексним використанням взаємодоповнювальних методів дослідження, достатнім аналізом наукових джерел, логічною побудовою педагогічного експерименту та послідовністю етапів дослідження. Важливою перевагою роботи є поєднання теоретичних положень соціальної педагогіки із сучасними підходами фізичного виховання, що дозволило авторів сформувати власну модель соціалізації учнів засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Достовірність результатів підтверджується експериментальною перевіркою запропонованих соціально-педагогічних умов, використанням визначених критеріїв, показників і рівнів соціалізованості учнівства, а також позитивною динамікою досліджуваних показників після запровадження авторської моделі.

Безперечною перевагою роботи є прагнення автора побудувати цілісну модель соціалізації, яка інтегрує мотиваційно-ціннісний, діяльнісно-поведінковий та соціально-комунікативний компоненти особистісного розвитку учнів та учениць.

Наукова новизна сформульована достатньо повно й відповідає основним результатам дисертаційного дослідження. До найбільш вагомих здобутків автора слід віднести теоретичне обґрунтування та експериментальне підтвердження ефективності соціально-педагогічних умов соціалізації учнівства засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності.

Загалом ступінь обґрунтованості, достовірності та наукової новизни отриманих результатів дозволяє зробити висновок про належний теоретико-методологічний рівень виконаного дослідження та його відповідність вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації, її заверненість та дотримання принципів академічної доброчесності. Структура роботи є традиційною для дисертацій такого рівня. Побудова дисертації забезпечує логічний перехід від аналізу теоретичних засад проблеми до експериментальної перевірки запропонованих автором соціально-педагогічних умов та оцінювання їх ефективності.

Перший розділ присвячено ґрунтовному аналізу сучасних наукових підходів до розуміння процесу соціалізації учнів закладів загальної середньої освіти, визначенню соціально-педагогічного потенціалу фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності, а також здійсненню діагностики вихідного рівня соціалізованості школярів. Автором систематизовано значний масив українських і зарубіжних наукових праць, що дозволило сформувати належне теоретичне підґрунтя дослідження. Водночас позитивним є прагнення дисертанта не лише узагальнити наявні наукові підходи, а й окреслити власне бачення ролі фізичної культури як чинника соціалізації особистості.

Другий розділ має виразну практичну спрямованість. У ньому представлено авторське обґрунтування соціально-педагогічних умов соціалізації учнівства, розроблено модель їх реалізації, висвітлено особливості впровадження запропонованих умов у практику роботи закладів загальної середньої освіти та наведено результати формувального експерименту щодо перевірки їх ефективності. Саме експериментальна частина є найбільш вагомою

компонентом дисертаційної роботи, оскільки демонструє практичну реалізацію запропонованих положень та підтверджує їх результативність.

Позитивної оцінки заслуговує прагнення автора інтегрувати сучасні соціально-педагогічні підходи, концепцію «Спорт заради розвитку», проєктні технології, командні форми взаємодії, волонтерську діяльність та сучасні виховні практики в єдину систему соціалізації учнівства. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку соціальної педагогіки та фізичного виховання, орієнтованим на формування ключових компетентностей особистості.

Аналіз дисертації, опублікованих наукових праць автора не дає підстав сумніватися у самостійності виконання дисертаційного дослідження. Під час аналізу дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження. Використання результатів інших авторів супроводжується відповідними посиланнями, а отримані експериментальні дані логічно пов'язані із поставленими завданнями та висновками дослідження.

Дисертаційна робота відповідає принципам академічної доброчесності, визначеним Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та загальноприйнятим етичним нормам здійснення наукових досліджень.

Мова та стиль викладення результатів. Дисертацію викладено українською літературною мовою із дотриманням вимог наукового стилю. Матеріал характеризується послідовністю викладу та професійною термінологічною точністю. Автор коректно використовує понятійний апарат соціальної педагогіки, фізичного виховання та освітніх наук. Позитивне враження справляє достатня кількість візуалізації дослідження, що значно покращують сприйняття отриманих результатів та сприяють їх систематизації.

Загалом мова дисертації відповідає вимогам, що ставляться до наукових кваліфікаційних робіт такого рівня, а стиль викладення забезпечує належне розуміння змісту проведеного дослідження.

Оприлюднення результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи відображено в 26 публікаціях автора (з них 15 – одноосібних), зокрема: 5 статей в наукових фахових виданнях України; 1 – стаття в закордонному науковому журналі, 6 навчально-методичних посібників, 1 монографія у співавторстві, 13 публікацій апробаційного характеру. Результати роботи оприлюднено під час 20 міжнародних науково-практичних та всеукраїнських наукових конференцій.

Позитивною особливістю роботи є те, що результати дослідження не залишилися лише на рівні теоретичних узагальнень, а були впроваджені у практику діяльності закладів загальної середньої освіти через реалізацію авторських освітніх проєктів, що свідчить про практичну спрямованість проведеного дослідження.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес 6 закладів загальної середньої освіти та 4 закладів вищої освіти України, про що свідчать довідки про участь у науково-дослідній роботі наявні в додатках.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи науково-теоретичне і практичне значення результатів дослідження Качана О.А., вважаємо доцільним акцентувати увагу на зауваженнях, дискусійних моментах та висловити певні побажання автору:

1. В анотації до дисертації зазначено понад 30 ключових слів, що перевищує кількість допустимих слів до робіт такого типу.
2. На нашу думку, у змісті в назві підпункту 2.1 не доцільно вживати словосполучення «..розробити модель їх реалізації», оскільки це виглядає як завдання.
3. Автор зазначає, що до експерименту залучено 960 учасників. Проте на рисунках, які відображають результати констатувального та формувального експерименту, зазначено 480 осіб та не зазначено групи. А отже, не зрозуміло, чи на рисунках показники експериментальної чи контрольної групи, це потребує пояснення.
4. Потребує додаткового пояснення автора, в який спосіб проводився

формувальний експеримент, його тривалість, учасники та формат – очний чи дистанційний.

5. Здобувач зазначає, що для математичної обробки результатів дослідження використано t-критерій Стьюдента, проте в таблицях і по тексту дисертації цей показник не фігурує.

6. Автором запропоновано модель соціалізації учнівства засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності. Водночас у роботі недостатньо розкрито механізми взаємодії між окремими компонентами моделі, насамперед між визначеними соціально-педагогічними умовами, критеріями соціалізованості та очікуваними результатами. На нашу думку, більш детальне обґрунтування внутрішніх взаємозв'язків підвищило б методологічну цілісність авторської моделі.

7. У роботі наведено значну кількість практичних матеріалів, авторських проєктів і методичних розробок. Водночас окремі практичні рекомендації могли б бути систематизовані у вигляді окремого методичного алгоритму або дорожньої карти впровадження запропонованої моделі для педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

Висловлені зауваження мають переважно рекомендаційний та дискусійний характер, не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи та не впливають на її наукову цінність.

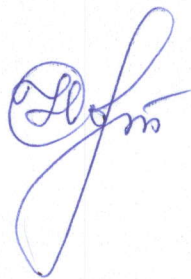
Висновок про дисертацію. Дисертаційна робота Качана Олексія Анатолійовича «Соціалізація учнів закладів загальної середньої освіти засобами фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової діяльності» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому розв'язано актуальне наукове завдання, що має важливе теоретичне та практичне значення для розвитку соціальної педагогіки та теорії і методики фізичного виховання.

Робота відповідає наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12.01. 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор Качан Олексій Анатолійович заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії (PhD) з галузі знань з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота.

Офіційний опонент:

доктор наук з фізичного виховання
та спорту, професор, професор
кафедри теорії і методики
фізичної культури Львівського
державного університету фізичної
культури імені Івана Боберського

Наталія СОРОКОЛИТ

Засвідчую:

13.07.2026р.